

RAPOR**F TİPİ CEZAEVLERİNE İLİŞKİN
TÜRK TABİPLERİ BİRLİĞİ
RAPORU**

Adalet Bakanlığı tarafından 1997 yılında projelendirilen ve kamuoyunda uzun süredir "Hücre Tipi Cezaevi" olarak tartışılan "Yüksek Güvenlikli Cezaevleri" TTB İnsan Hakları Kolu tarafından 1997 yılında düzenlenen "Cezaevleri Sempozyumu" nda "Hücre Tipi Cezaevi" alt başlığı altında tıbbi boyutlarıyla tartışılmış ve izolasyonun insanın psikik ve fizik yapısı üzerinde yaratacağı ciddi tahribatlarından dolayı sempozyum sonuç bildirgesinde "Hücre Tipi Cezaevi"nin tıbbi açıdan sakıncalı olduğu belirtilmiştir.

16 Haziran 2000 tarihinde İstanbul Barosu İnsan Hakları Merkezi Cezaevi Çalışma Grubu'nun çağrısı üzerine Kocaeli 1 Nolu F Tipi Cezaevi'ni inceleme amacıyla oluşturulan heyete İstanbul Tabip Odası İnsan Hakları Komisyonu üyeleri de katılmış ve inşaatı tamamlanmakta olan cezaevlerinde incelemelerde bulunulmuştur. Daha sonra 28 Temmuz 2000 tarihinde aynı özelliklere sahip olan "Sincan F Tipi Cezaevi" de içerisinde hekimlerinde bulunduğu bir grup tarafından incelenmiş sonuçlar kamuoyuna açıklanmıştır.

Kocaeli 1 No'lu F Tipi Cezaevi Kandıra mevkiinde şehir merkezinden oldukça uzak bir bölgede kurulmuştur. Çevresinde yerleşim birimi bulunmayan cezaevi 70 dönümlük arazi üzerine inşa edilmiştir. Oturum alanı 17 bin metrekare olan cezaevi, toplam 373 kişilik kapasiteye sahiptir ve 103 adet küçük grup izolasyon ünitesi (3 kişilik), 64 adet tek kişilik hücreden oluşmuştur.

3 kişilik küçük grup üniteleri iki kat halinde inşa edilmiştir. 25 metrekarelik alt kat bir adet tuvalet içermekte olup, tuvalet aynı zamanda banyo amacıyla da kullanılacak şekilde düşünülmüştür. Üst kat yatma amacıyla oluşturulmuş ve havalandırmaya bakan iki adet pencere içermektedir. Üst katta ısınma amacıyla küçük bir radyatör

bulunmaktadır. Alt kata mazgal deliği içeren bir demir kapı açılmakta ve kapının 1/3 alt bölümünde yemek servisinin yapılacağı bir aralık bulunmaktadır. Alt katta havalandırmaya açılan bir kapı mevcuttur, kapının kilidi içeriden oluşturulmuştur. Havalandırma mekanı 30 metrekarelik bir beton alandır ve çevresi 8 metre yüksekliğinde beton duvarla çevrilidir. Her koridora 3 adet ünite açılmakta ve ünitelerin arasında oldukça uzun mesafeler bulunmaktadır.

Tek kattan ibaret olan tek kişilik hücreler 10 metrekarelik bir kullanım alanına sahiptir. Aynı nitelikleri taşıyan bir kapıyla girilen hücre bir tuvalet içermektedir, havalandırmaya bakan bir penceresi mevcuttur. Küçük grup izolasyon ünitelerinden farklı olarak dışarıdan kilit sistemine sahip bir kapıyla 25 metrekarelik aynı nitelikli bir havalandırma bölümüne açılmaktadır. Bu havalandırma alanına iki adet hücrenin kapısı açılmaktadır. Havalandırmaya koridordan direkt olarak açılan bir kapının gardiyanların girişi için kullanılacağını açıklanması bu hücrelerde kalacakların havalandırmaya çıkışlarının sınırlandırılacağını düşündürmektedir.

Tek kişilik "oda/hücre"lerden iki tanesi özel olarak düzenlenmiştir. Bu hücrelerin havalandırması yoktur, tüm yüzeylerinin vinileks kaplanacağı ve 24 saat gözetleneceği, buralara kendisine ve başkalarına zarar verecek nitelikte psikolojik rahatsızlığı doktor raporu ile saptanan tutuklu ve hükümlülerin konulacağı bilgisi verilmiştir.

Tek kişilik hücrelerin üst katında iş atölyesi amacıyla oluşturulmuş birimler mevcuttur. Bakanlık yetkililerinin verdiği bilgilere göre tretmana yanıt verecek tutuklu ve hükümlüler günün belirli saatlerinde bu bölümde değişik uğraşılarda bulunabileceklerdir. Bu birimler dışında ortak mekan olarak bir spor salonu ve bir kitaplık odası (kütüphane) oluşturulmuştur.

Cezaevi binasının üst katı idari işler için düzenlenmiştir. Mahkum kabul bölümünün üzerinde psikolojik ve sosyal rehabilitasyon çalışmaları için mekanlar, laboratuvar ve revir bulunmaktadır.

Adalet Bakanlığı Cezaevleri Genel Müdürlüğü yetkilileri Yüksek Güvenlikli Cezaevleri'nde uygulamaya ilişkin sorulara henüz bu konu üzerinde çalışmaların devam ediyor olması gerekçesiyle yanıt vermemişlerdir.

GENEL DEĞERLENDİRME

3713 sayılı Terörle Mücadele Yasası'nın 16.madesinde bu yasa kapsamına giren suçlardan tutuklanan ve mahkum olanların cezalarının, "tek kişilik veya üç kişilik oda sistemine göre inşa edilen özel infaz kurumları"nda infaz edileceği, bu kurumlarda açık görüş yaptırılmayacağı, hükümlülerin birbirleriyle irtibatına ve diğer hükümlülerle haberleşmesine engel olunacağı öngörülmüştür. Aynı uygulamanın Çıkar Amaçlı Suç Örgütleriyle Mücadele Yasası'nın kapsamına giren suçlardan tutuklananlar ile mahkum olanlar hakkında da uygulanacağı öngörülmüştür.

Kanımızca ; hazırlanan projede insan unsuru gözardı edilerek, konu sadece güvenlik sorunu olarak algılanmakta ve cezaevi binasından başlayarak tam bir izolasyon hedeflenmektedir. Oysa bizlere tıp biliminin öğrettiği bir konu da insanın toplumsal bir varlık olduğudur. İzolasyonunun insanı kimliksizleştirmek, ağır psişik ve fizik bozukluklar yaratmak gibi sonuçlarının olduğu bilimsel verilerle ortaya konulmuştur. Fiziksel, sosyal ve psikolojik insani gereksinimleri yok sayan izolasyon yaklaşımı ile hükümlü güven hissi, dayanışma, paylaşım gibi haklardan yoksun bırakılmaktadır.

Bakanlık tarafından savunulan oda sisteminin temel iddiası, bireye yalnız kalabilme olanağı sağlamaktır. "Oda" ve "Hücre" kavramları arasındaki farkların üslup farkı olmaktan öte olduğunun anlaşılması soyutlama ve tecrit açısından değerlendirilmesi ile mümkündür. Oda sistemi cezaevlerinde odaların ortak yaşam alanlarına açıldıkları, F Tipi Cezaevlerinde ise fiziki ve hukuksal açıdan "soyutlama-tecrit" esasına dayalı hücrelerden ibaret bir yaşam planlandığı Ankara ve İstanbul Baroları tarafından da açıklanmıştır.. Yapılan incelemede oda olarak ifade edilen yerlerin gerek ortak kullanım alnına açılmaması, gerekse iç ve dış mimari tasarımın izolasyona göre planlanması hücre tanımlamasına denk düşmektedir.

Cezaevleri her türlü yerleşim alanından dikkat çekecek kadar uzak, ulaşımı zor ve geniş araziler içerisine kurulmuştur. Bu durumun cezaevi kompleksini kamunun en dolaysız haber alma ve incelemesinden mutlak şekilde izole ettiği açıktır. Yine; ilgili kişilerin (avukat, görüşçü) ulaşım ve irtibatı açısından sorun olacağı ve muhtemel hak ihlallerinin tespit ve takibinin ciddi biçimde zorlaşacağı da açıktır.

Cezaevi koruma duvarının dışında ve Jandarma hizmet binasına yakın inşa edilmiş tek katlı "bekleme yeri" 40-50

kişi kapasitelidir. Bu bina ile cezaevi alanı arasında irtibat bulunmayıp ana nizamiye dışında giriş bağlantısı kurulmamıştır.

Cezaevinin muhtemel kapasitesi (368 kişi) düşünüldüğünde; bekleme yeri kapasitesi avukat ve aile görüşlerinin süre, sayı ve periyotla sınırlanacağı izlenimini uyandırmaktadır. (Aile görüş kabinlerinin sayısı, yapısı ve görüşte iç hat telefon bağlantısının kullanılacak olması da bu görüşü güçlendirmektedir).

Aksi takdirde ise geniş açık arazi içerisinde başkaca bir bekleme yeri bulunmadığından aile ve avukatların bekleme süresince hava koşullarından (soğuk, sıcak, yağış vs.) ve fiziki zorluklardan (ayakta bekleme) korunması mümkün gözükmemektedir.

Her iki durumun da hukuksal ve sosyal açıdan ciddi biçimde eleştirilmeye ve muhakkak değiştirilmeye muhtaç olduğu değerlendirilmiştir.

Dış koruma duvarında bir nizamiye kapısı bulunmakla beraber esas kontrolün bina giriş kapısından girilen bölümde yapılacağı anlaşılmaktadır.

Yukarıda anlatılan bekleme odasında "x-ray" cihazı ve "el ayası taraması" cihazı bulunacağı belirtilmesine ve giriş kapısında ayrı bir "x-ray" cihazı ve boydan dilimli elektronik turnike kapı bulunduğu görülmesine rağmen, giriş bölümünde yer alan "erkek arama odası" ve "kadın arama odası" anlamdan yoksundur. Bu aynı zamanda ikinci kez elle arama anlamına da gelmektedir.

Bakanlığın önemli teknoloji yatırımı yaptığını açıkladığı "Yüksek Güvenlikli F tipi Cezaevi" girişine ayrıca birer elle arama odası yerleştirmesinin en hafifinden teknoloji kullanımının verimli hale getirilmediğini göstermektedir. Ancak elle aramanın bugüne kadar ki uygulamada açık olarak tespit edilmiş bulunan; hak ihlallerine varan psikolojik ve hukuksal vechesi düşünüldüğünde teknolojik yatırımın genel zihniyeti değiştirmedeği endişesi uyanmaktadır.

Cezaevinde ortak kullanım alanlarının bazıları idari bina içerisindedir ve kısıtlı mekanlardır. Ayrıca bu alanların kullanımının "treatment" alınan yanıtı göre bireysel olarak planlanacağı belirtilmektedir.

Tek kişilik izolasyon ünitesinde tutulacak olan kişilerin kalacakları mekanlar bir başkasıyla iletişimi bütünüyle engelleyebilecek bir tasarıma sahiptir. Havalandırma alanına iki ayrı hücre kapısının açılması iletişim açısından bir değer taşımamaktadır. Havalandırmaya çıkılıp çıkmayacağı da dahil olmak üzere, burada yaşayacak olan kişinin tüm sosyal yaşantısı üzerindeki inisiyatif yetkililerin elindedir. Ayrıca tüm kapatılma birimlerinin elektrik, su ısıtma, merkezi yayın sistemleri dışarıdan kontrol edilebilecek şekilde düzenlenmiştir.

Ortak yemekhane bulunmadığı gibi, hücre kapısının yemek bölümü dahi infaz koruma memuruyla

gerektiğinde yüz yüze iletişimi engelleyecek şekilde tasarlanmıştır. Kontrol Odası (Cezaevi Merkezi) yakınlarında bir "kantin" bölümü gösterilmiş olmakla birlikte tutuklu ve hükümlülerin bu mekanı kullanması imkan dışıdır. Böyle bir halde kantin kullanımı tamamen idarenin tasarrufu altında ve infaz koruma personeli aracılığıyla mümkün olacaktır.

Küçük grup izolasyon ünitelerinin (3 kişilik birimler) yatma amacıyla kullanılacak olan üst katına üç yatak yerleştirildiğinde kalabalık koğu yaşantısından daha geniş bir kullanım alanı elde edilmemektedir. Üç kişilik izolasyon üniteleri ses ve ısı yalıtımlıdır. Kullanılan çok miktarda yalıtım malzemesinin ısı izolasyonu yönünden avantaj sağlaması mümkün olmakla birlikte ciddi bir ses izolasyonu yaratarak tecrit fonksiyonunu arttıracığı değerlendirilmiştir.

Her iki birim için ortak özellikler içeren havalandırma sahaları ise yüksek beton duvarlarıyla insanlar dışında tüm dış dünyayla iletişimi engelleyecek nitelikler taşımaktadır

"Denetleme Koridoru" adı verilen geniş koridorlar cezaevini yatay ve dikey olarak kesmektedir. Bu koridorlarda bulunan pencere ve mazgallar aracılığıyla havalandırma ve kapatma alanları kontrol edilmektedir. Bu kontrolün; bir ve üç kişilik izolasyon birimlerinde tutuluyor olmalarına rağmen tutuklu ve hükümlülerin buradaki yaşamlarına sürekli gözetleme ve sınırları belirsiz bir fiili müdahale imkanı taşıdığı tespit edilmiştir.

Tüm bu özellikler göz önünde tutulduğunda F Tipi Cezaevlerinin bütünüyle izolasyona yönelik olarak tasarlandığı ve kamuoyunda hücre tarifile tanımlanmak istenen nitelikleri taşıdığı açıktır. Özellikle cezaevlerinin nasıl yönetildiğini ve genelgelerle her şeyin bir günde nasıl değiştiğini bilenleri, "oda tipi" cezaevlerinin tecrit hücreleri olmadığına inandırmak olanaksızdır. Örneğin, birkaç yıl önce "insan yaşamına uygun olmadığı" gerekçesiyle Eskişehir Özel Tip Cezaevini kapatan da, aynı yeri "beş yıldızlı otel" ilan edende aynı bakanlıktır.

SAĞLIK AÇISINDAN DEĞERLENDİRME

Kamuoyunda F Tipi Cezaevleri "villalar" olarak tarif edilmektedir. Oysa mevcut mekanlar izolasyon dışı amaçlarla kullanılsa dahi sağlık açısından sakıncalar içermektedir.

Tuvalet aynı zamanda duş amacıyla kullanılacaktır. Ayrıca aynı ortamda çöpler de bulunacaktır. Çöpler ve kanalizasyona açılan çukurun olduğu ortamda banyo yapmak hem kişisel hem de hücre hijyeni açısından enfeksiyonlara açık olması dolayısıyla sakıncalıdır.

Aynı mekanda yemek yenileceği, uyunulacağı, tuvalet ve banyonun yapılacağı düşünüldüğünde ortaya çıkacak nem ve mikrobik ortam sağlık açısından uzun dönemde sakıncalar taşımaktadır.

Genel olarak 8 metrekarelik bir alanın en az aydınlatma yüzeyi 13 metrekare olması gerekirken, yüksek beton duvarlarla doğal ışığın girişinin engellenmesi nedeniyle aydınlatma yetersiz olacaktır. Bu durum "baca-koridor" etkisi yaratacağından aynı zamanda temiz hava açısından da yetersizlik yaratmaktadır.

Güneş ışığının sağlanmasında yetersizliğin olduğu bu mekanlara çok küçük radyatörler yerleştirilmiştir. Bu durum kış aylarında ısınma sorunu yaratacaktır. Havalandırmanın ve beton yapının nitelikleri göz önünde tutulduğunda yaz aylarında sıcak ve nem problemleri yaşanacaktır.

İzolasyon ünitelerindeki hükümlülerin sağlık hakkından yararlanma durumları açık değildir. Gerek hekime ulaşabilirlik gerekse ikinci basamak sağlık hizmetlerinden yararlanmada yaşanan sorunların bu cezaevlerinde daha ağır seyredebileceği izlenimi oluşmuştur.

İdari bina içerisinde; idari personel ile birlikte "Sosyal Hizmet Uzmanı" ve "Psikolog" için odalar ayrıldığı görülmüştür. Bu iki personelin revir bölümünde bulunan sağlık biriminden (hekim, diş hekimi, revir sağlık personeli) ayrılarak idari binanın sağlık için ayrılan ünitesinin dışında yerleştirilmiş olması bakanlığın bu mesleklere yaklaşımındaki ciddi bir yanılığını göstermektedir.

Bu meslek gruplarının, müdür, savcı vb. idari personel odalarının bulunduğu binada istihdam edilmeleri fonksiyonel bir varlık gösteremeyeceklerini düşündürmektedir.

Ayrıca hekim-hasta ilişkisinde etik ve mesleki şartların oluşturulabilmesi için revirin idari bina dışında bulunması gerekmektedir.

F Tipi Cezaevleri projesinde kişinin sağlığının korunup geliştirilmesi ilkesi yok sayılmaktadır. Tam aksine kişinin yalnızlaştırılması, kimliksizleştirilmesi, beden ve belleğin esir alınması hedeflenmektedir. Proje en temel insani değerleri yok saymaktadır.

Fiziksel ve sosyal izolasyon ortamlarının tıbbi sonuçlarına ilişkin yapılmış çok sayıda bilimsel çalışma bu ortamların kişide fiziksel, ruhsal, sosyal açıdan onarılmaz yıkımlara yol açtığını ortaya koymuştur.

BİLİMSEL DEĞERLENDİRMELER

Deney hayvanları üzerinde yapılan araştırmalarda, erişkin döneminden sonra akranelerinden ayrılan ve tek tek izole kafeslere konulan ratlarda izolasyon süresine göre bazı değişiklikler gözlenmiştir. Erişkin ratlarda sosyal izolasyonun direk agresif etki yarattığı, saldırgan davranışların ortaya çıktığı gözlenmiştir (Psychopharmacology, 1994 Journal of Comporative Psychology, 1993). Bunların daha sonra akraneleri ile karşı karşıya kaldıklarında sosyal etkileşimlerinin ve diğerlerine olan ilgilerinin azaldığı görülmüştür (Neuromethods,

1988). Erişkin döneminde izole edilen farelerde sosyal davranış bozuklukları gözlenmiştir (**Pharmacol Ther, 1990**). Akranlarından ayrılan hamsterlerde kilo artışı, çevreye ve karşı cinse ilgi kaybı görülmüştür (**Pharmacol Ther, 1988**). Benzer şekilde akranlarından ayrılan maymunlarda da depresyon geliştiği izlenmiştir (**Neuromethods, 1988**). Erişkin farelerde sosyal izolasyonun emosyonel davranışlarda değişikliklere neden olduğu saptanmıştır (**Journal of General Psychology, 1993**). İzole ratlarda izolasyonun yedinci gününde anksiyete tipi reaksiyonlar geliştiği, frontal kortekste reseptör düzeyinde değişikliklerin ortaya çıktığı saptanmıştır. Sosyal izolasyonun yarattığı emosyonel ve davranışa dair değişiklikler bu durumun yarattığı nöroendokrin ve nörokimyasal yanıt değişiklikleriyle ilintilidir.

İnsanlar üzerinde yapılan araştırmalarda, sosyal izolasyonun zaman içerisinde duyusal ve algısal deprivasyonun eşlik ettiği yoksunlukla ilintili psişik ve organik zedelenmeler yarattığı görülmüştür. İzolasyon duyusal ve algısal stimülasyonların sınırlandırılması sonucunda algı ve duyu bozukluklarının gelişmesine neden olabilmektedir. Bu durum bazı psikiyatrik tablolarla ilintili olduğu gibi, aynı zamanda görme ve işitme duyusunda azalma, sinirsel tipte sağırılık, tinnitus (kulak çınlaması) bu sonuçlar arasında gözlemlenenlerden bazılarıdır. İzolasyonun süresi ve kişinin psikolojik arka planına bağlı olarak izolasyona maruz kalan kişilerde konsantrasyon bozuklukları, dissosiyatif tipte bozukluklar, depresyon, anksiyete bozuklukları, işitsel ve görsel halüsinasyonlar, uyku bozuklukları, entellektüel yeti azalması gibi tablolar ve semptomların ortaya çıktığı saptanmıştır. Yine bu tablolarla ilintili olarak agresif veya edilgen doğada davranış değişiklikleri, sosyal kimlik algısında bozulma, güvensizlik duyguları, kuşkuculuk, sosyal ilişki kalitesinde azalma, karşı cinsle ilişki kurmada güçlük gibi bozukluklar geliştiği görülmüştür. Psikolog Zubek, 1969 ve 1972'de Kanada'da insanlar üzerinde yaptığı deneylerde, gönüllü denekleri, fiziksel olarak rahat ama ses, ışık, vb. uyarıların sınırlandırıldığı izole ortamlarda saatlerce tutmuştur. Dayanma süreleri farklı olmakla birlikte, deneklerin çoğunda sıkıntı, huzursuzluk, kötülük göreceği korkuları, sanrılar (hezeyanlar), işitsel ve görsel halüsinasyonlar ortaya çıkmıştır. Pencereleri dışarının görülemeyeceği kadar yükseğe yapılmış, yapay ışıkla aydınlatılan işyerlerinde; kısmi duyusal yalıtıma bağlı ruhsal, bedensel belirtilerin ortaya çıktığı, iş verimliliğinin düştüğü saptanmıştır.

Kişi, uyarandan yoksun bırakıldığında, iç dünyasına ait uyarıları (hayaller, rüyalar, bilinçdışı süreçler vb.) dış uyarılardan yani gerçeklikten ayırt edememekte ve gerçeklik duygusunu yitirebilmektedir.

Teksas Cezaevi'ndeki intiharları inceleyen bir araştırmaya göre, intihar eden mahkumların % 97 si tek başına hücrede kalanlardır (**Anno 1985**). **Whit ve Schimmel (1994)** bir cezaevinde intihar etmiş mahkumlar üzerinde yaptıkları çalışmada, intihar

edenlerin % 68'inin özel muameleye tabi mahkumlar olduklarını ve bunların 1'i hariç tümünün hücrede kaldıklarını bildirmişlerdir.

Sosyal izolasyonun yarattığı direk nöroendokrin yanıt değişiklikleriyle ilintili olarak; adet kesilmesi, kullanmada değişiklikler, erken menapoz bu değişikliklerin sonucunda ortaya çıkabilen tablolardır.

İzolasyon şartlarında bağışıklık sistemindeki yanıtta da değişiklikler gözlenmiştir. Tümör büyüme hızının arttığı, viral enfeksiyona yanıtın değiştiği saptanmıştır (**Brain Behav. Immun 1969/Journal of Experimental Animal Science, 1994**).

İzolasyon şartlarında hareket kısıtlılığı ve nemli ortam nedeniyle kas ve eklem rahatsızlıkları, nem, havasızlık ve ısınma şartları nedeniyle tüberküloz dahil solunum sistemi rahatsızlıkları; enfeksiyon hastalıklarına eğilim artışı bu şartlar altında gelişebilecek diğer sağlık sorunlarıdır.

İzolasyon ortamlarının tıbbi sonuçlarına tablo olarak Ek:1'de yer verilmiştir.

Yine özellikle cezaevlerine yönelik izolasyon ortamlarının tıbbi sonuçlarına ilişkin tıp literatüründe yer alan ve TTB tarafından ulaşılabilen 59 adet bilimsel makale listesi özetleri ile Ek:2'de sunulmuştur (Konmadı).

İNSAN HAKLARI AÇISINDAN DEĞERLENDİRME

İnsan hakları alanındaki gelişmeler suç ve ceza kavramlarında da evrimleşmeye neden olmuştur. Eski/tutucu olarak nitelenen görüşe göre suç bireysel olgudur dolayısıyla cezalandırmanın niteliği buna uygun olmalı ve kişi toplumdaki tecrit edilmelidir. Bu görüş aynı zamanda mevcut toplumsal yapının mükemmelliği fikrini meşrulaştırır. Daha yeni olan görüşe göre ise suç toplumsal bir olgudur ve cezalandırma kişiyi tekrar topluma kazandırmaya yönelik bir süreç izlemelidir. Bu çerçevede "treatment"/iyileştirme kavramı doğmuştur. Bir diğer yaklaşım ise yeni ve tek tük uygulamaya başlamış bir görüştür. Neoklasik olarak tanımlanan bu görüşe göre tutuklu bir yargı kararıyla belli bir süre için özgürlüğünden yoksun bırakılmış kişidir. Bu süre içinde insanca ve adil bir uygulama içinde olmalıdır. İsteği dışında kendisini çıkışa hazırlayacak bir eğitim programını izlemeye zorlanamaz.

Görüldüğü gibi ceza rejimini insan haklarıyla uyumlaştırma eğilimi dünya çapında giderek daha fazla kabul görmektedir. Buna rağmen tecrit sistemini katılaştırmaya yönelik bir ısrar insan haklarının güncel gelişiminin çok gerisinde kalmak olacaktır.

Avrupa İnsan Hakları Komisyonu'na AİHS çerçevesinde ulaşan bu konudaki şikayet dilekçelerinin yıllara göre değerlendirilmesi yapıldığında, komisyonun bu konuda giderek daha ılımlı modelleri telkin ettiği, devletlerin tecrit konusundaki tutumlarını gevşetmelerini istediği görülmektedir. Komisyon içtihatlarına göre uzun süreli

tecrit hiç kabul edilebilir bir durum değildir. Özellikle sensoriel tecritte, tam bir sosyal tecritin birleştirilmesinin kişiliği tahribi sonucunu doğurabileceği ve bu durumun da ne güvenlik ne de herhangi bir nedenle haklı görülebilecek bir muamele biçimi oluşturmayacağı belirtilmektedir. Kaldı ki, her insan kendisinden haberdar olan, onu fark eden, etkileşebileceği diğer insan veya insanlara ihtiyaç duyar. Çünkü ancak onların bakışları, sesleri, dokunmaları ile benlik sınırları çizilir. Uzun süre insansız kalmak ben ile ben olmayan arasındaki sınırı bulanıklaştırır, benlik parçalanmasına yol açabilir. Bu parçalanmanın nasıl bir ruhsal acı verdiğinin en çarpıcı kanıtı, tecrit hücrelerindeki bazı mahkumların, işkencecilerin bedenlerine vereceği acıları, hücrelerinde, insansız, uyaransız kalmaya tercih etmeleridir.

Demokratik ülkelerde, devlet, mahkumları yaşamlarıyla ilgili hiçbir söz hakkı olmayan, sindirilmeleri, hiçleştirilmeleri gereken bireyler olarak göremez. Mahkumlar, insani ölçüler içinde belirlenmiş kurallara uyarak, zamanlarını cezaevinde geçirmek zorunda olan, toplumsal özgürlüğü kısıtlanmış bireylerdir. Bu ülkelerde mahkumların kendini geliştirme, dış dünya ile iletişim kurma, diğer mahkumlarla sosyal bağlar kurma, sağlıklı yaşama gibi bireysel hak ve özgürlüklerine dokunulamaz. Aksine, bu özgürlüklerin kullanımı rehabilitasyon anlayışı çerçevesinde desteklenir. Çağın bilimsel gelişmelerinden, sanattan, siyasal ve sosyal olaylardan haberdar olan, bunlara değin tepkilerini dile getirme olanaklarına sahip olan mahkum, cezaevinde kendisini yeniden üretebilecektir. Dış dünyadan kopmamış, üretken bir birey olarak dışarıdaki yaşama da uyumu kolaylaşacaktır.

SONUÇ

F Tipi Cezaevleri hücre tipi cezaevleridir. İnsanın ruh ve beden sağlığı üzerinde olumsuz etkiler yaratacağının bilimsel olarak ortaya konulmuş olması, Sosyo-kültürel yapı ve gelenekle çelişki oluşturması, Dayandığı yasal düzenlemenin hukuka aykırılığı ve ortadan kaldırılması konusunda Adalet Bakanı da dahil tüm hukuk çevrelerinin mutabakatının olması, İnsan haklarına aykırı bir uygulama olması nedenleriyle **F Tipi Cezaevleri kabul edilemez.**

ÖNERİLER

-İnşaatı sürmekte olan F Tipi Cezaevleri çalışmaları durdurulmalıdır.

-Cezaevleri, infaz sistemi ve hukuk sistemi ile bütünlük içinde ele alınarak değerlendirilmeli, insan haklarına, evrensel hukuk ilkelerine uygun çözümler üretilmelidir.

-Sağlık birimleri gerek personel gerekse donanım olarak desteklenmelidir.

-Cezaevleri denetiminde başta meslek kuruluşları ve insan hakları örgütleri olmak üzere ilgili kuruluşların yerlencakları şekilde yasal düzenlemeler yapılmalıdır.

-Bu amaçla, ilgili Bakanlıkların yanı sıra Türk Tabipleri Birliği, Türkiye Barolar Birliği, Türk Mimar ve Mühendis Odaları Birliği ve İnsan Hakları kuruluşları olmak üzere gerekli katılımı ulusal düzeyde bir çalışma grubu oluşturulmalıdır. **20 Eylül 2000**

EK 1:

İZOLASYON ORTAMLARININ TIBBİ SONUÇLARI

